

Pergamon – miejsce skąd pochodzi pergamin

Pergamon to stanowisko archeologiczne położone w pobliżu tureckiego miasta Bergama. Miasto, którego metryka sięga IV wieku p.n.e. rozwijało się prężnie jako stolica królestwa Pergamońskiego. Nic też dziwnego, że budowano tam obiekty użyteczności publicznej takie jak: teatr, bibliotekę, świątynię czy liczne pałace i okazałe rezydencje.

Makieta Pergamonu. Foto: Krzysztof Tęcza

Wzniesione na wzgórzu miało ciekawy układ architektoniczny oparty o zabudowę tarasową. Takie usytuowanie zapewniało rozległe widoki z poszczególnych placów czy tarasów. Widoczne pasma górskie wywoływały zachwyt przybywających tutaj kupców czy kuracjuszy. Tak, kuracjuszy. Trzeba bowiem wiedzieć, że w Pergamonie miały miejsce „cudowne uzdrowienia”. Dlatego przybywało tutaj wielu chorych z całej Azji. Centrum uzdrawiania mieściło się w świątyni Asklepiosa, boga sztuki lekarskiej. Głównym elementem leczniczym był pobyt w podziemnych celach, podczas którego kuracjom we śnie ukazywał się sam bóg Asklepios, który przekazywał konkretnej osobie receptę na wyzdrowienie. Oprócz tego leczono tutaj kąpielami w źródłanych wodach. Ponieważ w tamtych czasach opieka lekarska nie była tak rozwinięta jak dzisiaj każdy kuracjusz musiał koszty związane zarówno z zabiegami jak i pobytem pokryć z własnej kieszeni.

W Pergamonie zbudowano drugą co do wielkości bibliotekę czasów starożytnych. Jej księgozbiór stale powiększany ściągał liczne grono badaczy i uczonych. Jej upadek zaczął się w I wieku naszej ery, kiedy to 200 tysięcy zwojów zabrał Antoniusz wywożąc je do Biblioteki Aleksandryjskiej.

Istnienie biblioteki miało wpływ na późniejszą historię miasta. Gdy władca Egiptu dostrzegł w rozwoju biblioteki konkurencję dla rodzimego zbioru w Aleksandrii wstrzymał dostawy papirusu. Wtedy król Pergamonu nakazał poszukiwanie jego substytutu. I tak właśnie rozpoczęła się era pergaminu, który stał się najważniejszym produktem wytwarzanym w tym mieście. Początkowo papirus był wytwarzany z koziej skóry.

Ale Pergamon to także jeden z siedmiu głównych zborów wczesnochrześcijańskich w Azji Mniejszej czyli dzisiejszej Anatolii. Chodzi tutaj oczywiście o lokalne społeczności a nie budowlę jaką jest sama świątynia. Na polecenie Jezusa Apostoł Jan wysłał do wszystkich kościołów listy, w których przekazuje

wiadomość, pouczenie i obietnicę. Jeśli chodzi o Pergamon to Jan przekazuje swój żal o to, że niektórzy trwają w naukach Balaama (proroka z Mezopotamii, który nawoływał do kultu fałszywych bogów), żądając ich nawrócenia. Kolejnym zarzutem był związek mieszkańców z Szatanem. Prawdopodobnie chodziło tu o Wielki Ołtarz poświęcony Zeusowi, którego pomnik wzniesiono na Akropolu. Wielki ołtarz okrzyknięty jednym z cudów epoki hellenistycznej był uważany za „tron Szatana”. Dzisiaj obiekt ten po jego rekonstrukcji można oglądać w Muzeum Pergamońskim w Berlinie. W oryginale ołtarz był otoczony reliefem narracyjnym uważanym za pierwsze na świecie tego typu przedstawienie. Była w nim zawarta historia wojny Tytanów z Bogami.

Foto: Krzysztof Tęcza

Dzisiaj pozostały już tylko ruiny miasta ale i tak ich rozmiar pokazuje jak wielkie i piękne było to założenie. Aby zbyt nie zmęczyć się na górę dostajemy się korzystając z kolejki linowej. Wchodząc na teren Asklejonu przechodziło się przez łukowatą bramę na której według przekazów znajdował się napis: „Śmierć jest zabroniona w Asklejonie dla korzystających z naszych usług”. Po takim zapewnieniu kuracjusze z ochotą szli „Świątą Drogą” by na jej końcu spotkać się z osobami ustalającymi stosowną kurację. Dodam tylko, że po wstępnym wywiadzie jeszcze przed bramą, jeśli diagnoza wypadła niepomyślnie, taka osoba nie była dalej wpuszczana. Zapewne chodziło o nie psucie statystyk wyzdrowień.

Ważnym miejscem była tutaj Świąta Fontanna połączona 70-metrowej długości tunelem z sypialniami i budynkiem zabiegowym. Dzięki kapiącej z kamieni wodzie w tunelu panował mikroklimat chroniący przed upałami.

Na zwiedzających wrażenie robią pozostałości po greckim teatrze mogącym pomieścić kilka tysięcy widzów. Ze względu na szczupłość miejsca siedziska dla widzów zostały wykonane na bardzo stromym zboczu. Scena była montowana przed przedstawieniem co na co dzień zapewniało widok na położone niżej wzgórza.

Tuż obok znajdują się pozostałości świątyni Trajana, rzymskiego cesarza, który po swojej śmierci dołączył w poczet bogów.

Foto: Krzysztof Tęcza

Warto jeszcze, wracając do historii miasta wspomnieć pierwsze lata jego rozwoju. Tym, który rozpoczął tutaj poważne prace budowlane był jeden z wodzów Aleksandra Wielkiego Lizymach. To on wyłożył pieniądze na wzmocnienie systemu obronnego gdyż ulokował tutaj prawdziwą fortunę zdobytą podczas licznych wojen. Kolejnymi, którzy zapisali się w historii Pergamonu, był król Attalos I i jego spadkobierca Eumenes II. To właśnie jemu przypisuje się budowę uzdrowiska (Asklepionu). Ostatnim królem okazał się Atallos III, którego nie interesowała władza i zarządzanie państwem. Po jego śmierci okazało się, że sporządził on testament na mocy którego królestwo Pergamonu zostało zapisane Rzymowi. I tak w II wieku p.n.e. Rzym zyskał pierwszy przyczółek w Azji. Była to pierwsza prowincja o nazwie Azja.

Aby w miarę dobrze poznać układ miasta najlepiej zrobić sobie zdjęcie usytuowanego przed wejściem planu czy makiety z rekonstrukcją budowli i po wstępnym spacerze obejść wszystko raz jeszcze skupiając się na tych kilku najważniejszych miejscach.

Krzysztof Tęcza